

**Крамар Ірина**

доктор економічних наук, професор  
професор кафедри економіки та фінансів  
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя  
м. Тернопіль, Україна

**Потюк Василь**

аспірант кафедри економіки та фінансів  
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя  
м. Тернопіль, Україна

**Iryna Kramar**

Doctor of Sciences (Economics), Professor  
Professor of the Economics and Finance Department  
Ternopil Ivan Puluj National Technical University  
Ternopil, Ukraine

**Vasyl Potiuk**

Postgraduate student of the Economics and Finance Department  
Ternopil Ivan Puluj National Technical University  
Ternopil, Ukraine

## **РОЛЬ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ ІЗ ПЕРЕРОБКИ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР У РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНО СТІЙКОЇ ДЕРЖАВИ THE ROLE OF DOMESTIC CEREAL PROCESSING ENTERPRISES IN THE ECONOMICALY SUSTAINABLE STATE DEVELOPMENT**

Вітчизняне підприємництво відіграє ключову роль в побудові економічно стійкої держави та зміцненню її економічної безпеки. Саме завдяки підприємницькій діяльності відбувається ріст ВВП країни, створюються додаткові робочі місця, наповнюється державний бюджет тощо. Саме підприємництво є стимулом інновацій та технологічного прогресу, що веде до збільшення конкурентоспроможності країни на світовому ринку. Розвиток вітчизняного підприємництва зменшує зовнішню залежність країни та забезпечує її економічну стійкість в кризових ситуаціях. Зазначені аспекти вказують на актуальність проведення досліджень в даній сфері.

В умовах глобалізованого світу країнам важливо зрівноважувати свій торговий баланс. Для України, де понад 10 років іде війна, дане питання є одним із пріоритетних, адже стабільність розвитку економіки впливає на можливості країни в оборонній сфері. За даними Державної митної служби України за 9 місяців 2023 року Україна імпортувала товарів на суму 46,6 млрд. дол. США (+18,8% відповідно до показників аналогічного періоду 2022 року), а експортувала на суму – 27,1 млрд. дол. США (-18% відповідно до показників аналогічного періоду 2022 року) [1]. Товарообіг за 9 місяців 2023 року склав 73,7 млрд. дол. США (+2% відповідно до показника аналогічного періоду 2022 року). Отже, при рості товарообігу на 2% маємо збільшення імпорту товарів на 18,8% та скорочення експорту на 18%. Як наслідок, отримуємо негативне торгове сальдо в розмірі 19,5 млрд. дол. США (+220 % відповідно до показників аналогічного періоду 2022 року), що у свою чергу, зменшує національний валютний резерв країни й темпи росту економіки, а тому розвиток вітчизняного підприємництва є життєво необхідним компонентом економічної безпеки держави.

Вітчизняне підприємництво, з одного боку, балансує внутрішній ринок і зменшує необхідність імпорту, замінивши його внутрішнім продуктом, а з іншого – розвиток виробничих потужностей стимулює експорт товарів, що безпосередньо впливає на сальдо торговельного балансу країни.

Основою експорту України є сільськогосподарська продукція, а ключова торгова позиція – зернові культури. За 9 місяців 2023 року експорт продовольчих товарів склав 16,1

млрд. дол. США або 59% від загального експорту країни. При цьому експорт зернових культур, олій та жирів – близько 10,59 млрд. дол. США, що становить 39% від загального експорту або майже 66% від кількості експорту продовольчих товарів. У той же час як частка експорту продуктів переробки зернових культур та готових продуктів із зернових культур складає лише 1,26% від загального експорту [2].

Дані цифри свідчать про значний потенціал для розвитку вітчизняної переробної галузі України, особливо, зважаючи на те, що глибока переробка зернових культур збільшує додану вартість сировинної продукції. За словами Олександра Маліцького, в процесі переробки зерна кукурудзи можна отримати паливний етанол, суху після спиртову барду та вуглекислий газ. В цінах 2021 року сумарна вартість цих продуктів, отриманих з однієї тони зерна складала 355,5 Євро. При цьому експорт зерна кукурудзи в чистому вигляді приносив 230 Євро за тону. При переробці зерна на лимонну кислоту отримується додатково кукурудзяний глютен, сухий глютенівий корм та кукурудзяний зародок, сумарна вартість яких складала 637 Євро за тону в цінах 2021 року [3].

Таким чином, процес глибокої переробки зернових культур значно підвищує вартість сировинної продукції. У свою чергу, розвиток вітчизняного підприємництва в даному напрямку вимагає будівництва заводів з переробки, що створюватиме робочі місця, підвищуватиме рівень доходів місцевих бюджетів, розвиватиме транспортну інфраструктуру тощо. При цьому, варто зазначити, що місткість внутрішнього ринку України не забезпечує нижню межу виробництва продуктів переробки, тобто переробні підприємства – експортоорієнтовані, що має пряий вплив на сальдо торговельного балансу країни.

Слід зауважити, що розвиток вітчизняного підприємництва у сфері глибокої переробки – складний і довготривалий процес, який вимагає тісної і кропіткої співпраці бізнесу та держави, адже від зародження ідеї до її фактичної реалізації близько 1,5 роки іде на формування концепції, проходження дозвільних процедур, організацію постачання технології та обладнання тощо. Держава у цьому процесі відіграє активну роль: забезпечує прозорі умови ведення бізнесу, що сприяє залученню зовнішніх та внутрішніх інвестицій у розвиток переробних підприємств й створює привабливий інвестиційний клімат загалом.

Переробний бізнес у значній мірі залежний від логістичної інфраструктури, а розвиток та підтримка автомобільних, залізничних та морських транспортних вузлів робить його рентабельним та конкурентоспроможним на глобальному ринку. Для переробних підприємств важливим фактором забезпечення ефективності їхньої діяльності є висококваліфіковані кадри. Створення освітніх програм з підготовки спеціалістів у закладах вищої освіти України – це один із компонентів з підтримки країною розвитку вітчизняного підприємництва в галузі переробки зернових культур.

Попри те, що війна негативно вплинула на стан України в різних секторах, кризові ситуації завжди відкривають додаткові можливості. На сьогоднішній день Україна має доступ до міжнародних ринків, а потужна сировинна база є однією з її основних конкурентних переваг. Тому необхідно використовувати наявні ресурси та можливості з метою розвитку вітчизняного підприємництва, що є ключем до забезпечення економічної стабільності держави та покращення рівня життя її населення.

#### **Перелік використаних джерел:**

1. За 9 місяців 2023 року товарообіг склав \$73,3 млрд. Державна митна служба України 13 жовтня 2023р., URL: <https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/za-9-misiatsiv-2023-roku-tovaroobig-sklav-737-mlrd-1324>
2. Зовнішня торгівля України за товарними групами з усіма країнами (тисяч доларів США) за період з 01.01.2023 р. по 30.09.2023 р. Державна митна служба України, 09\_month\_2023\_goods\_group. URL: <https://customs.gov.ua/statistika-ta-reiestri>
3. Глибока переробка зерна в Україні: привабливість доданої вартості та виклики виробництва. ELEVATORIST.COM, 27 вересня 2022 р., URL: <https://elevatorist.com/blog/read/814-gliboka-pererobka-zerna-v-ukrayini-privablivist-dodanoyi-vartosti-ta-vikliki-virobnitstva>